

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З ДИСЦИПЛІНИ «ОРГАНІЧНА ХІМІЯ»**

для студентів біологічного факультету

ЛЬВІВ – 2014

Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів біологічного факультету з дисципліни «Органічна хімія» / Укл.: Муляк О.І., Карп'як В.В. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2014. – 52 с.

Уклали: доц. Муляк О.І., доц. Карп'як В.В.

Рецензент: доц. Мартяк Р.Л.

В авторській редакції
відповідальний за випуск: проф. Обушак М.Д.

Відповідальний за друк: Старушко О.М.

Затверджено
на засіданні Вченої Ради
хімічного факультету
(протокол № 10 від 19 березня 2014 р.)

Затверджено
на засіданні методичної ради
біологічного факультету
(протокол № 6 від 07 квітня 2014 р.)

© Львівський національний університет
імені Івана Франка, 2014

Метою і завданням навчальної дисципліни «Органічна хімія» є ознайомлення з теорією і практикою основних методів одержання, будови та реакційної здатності органічних сполук.

Предмет навчальної дисципліни «Органічна хімія» включає методи органічного синтезу, виділення та очистки органічних речовин.

Вимоги до знань та вмінь.

Студент повинен знати:

- правила техніки безпеки в лабораторії органічного синтезу;
- теорію хімічної будови органічних речовин;
- ряд питань, що стосуються кожного класу органічних сполук;
- номенклатуру;
- ізомерію;
- методи одержання;
- будову та реакційну здатність органічних сполук;
- механізми органічних реакцій;
- фізичні та хімічні властивості;
- важливі представники окремих класів органічних сполук;
- знаходження органічних сполук в природі та їхнє використання.

Студент повинен вміти:

- розділяти та очищати органічні речовини;
- визначати фізико-хімічні константи органічних сполук;
- одержувати сполуки різних класів;
- проводити характерні реакції органічних речовин.

Місце в структурно-логічній схемі спеціальності. Нормативна навчальна дисципліна «Органічна хімія» є складовою циклу професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр», є базовою для вивчення таких спеціальних дисциплін як «Біохімія», «Біоорганічна хімія» тощо.

Самостійна робота студента (денна форма навчання, 120 годин)

№ з/п	НАЗВИ ТЕМ	Кількість годин
1.	Номенклатура органічних сполук (тривіальна, раціональна, систематична). Значення органічних речовин у практичній діяльності людини.	4
2.	Йонний механізм реакцій заміщення в алканах. Циклоалкани: особливості будови, методи одержання та хімічні властивості.	10
3.	Механізм радикального приєднання до етиленових вуглеводнів. Властивості дієнових вуглеводнів: димеризація, дієновий синтез. Кислотні властивості ацетиленових вуглеводнів, ацетиленіди металів, реактиви Йощича.	10
4.	Ароматичні вуглеводні. Сполуки ди- і трифенілметанового ряду. Ароматичні сполуки з конденсованими ядрами.	10
5.	Реакції заміщення сульфогрупи в ароматичних сульфопохідних. Вплив середовища на процес відновлення нітрогрупи в ароматичних нітропхідних. Проблеми забруднення довкілля діоксином. Особливості дії діоксину на живі організми.	12
6.	Ненасичені одноатомні спирти. Етери. Окремі представники етерів: діетиловий етер, оксид етилену, діоксан, тетрагідрофуран.	8
7.	Феноли та ароматичні спирти. Хінони. Хіноїдна група як хромофор. Триатомні феноли: пірогалол, оксигідрохінон і флюороглюцин. Одержання, властивості, використання.	8
8.	Аліфатичні та ароматичні альдегіди і кетони. Ненасичені альдегіди і кетони аліфатичного ряду.	7
9.	Одноосновні та двоосновні карбонові кислоти та їхні функціональні похідні. Окремі представники кислот: мурашина, оцтова, пропіонова, пальмітинова, стеаринова кислоти. Двоосновні ненасичені карбонові кислоти.	8
10.	Гетерофункціональні сполуки: гідроксикислоти, альдегіди та кетоникислоти. Оптична ізомерія гідроксикислот. Використання ацетооцтового естеру в органічному синтезі.	8
11.	Аміни. Амінокислоти. Білки. Діаміни. Гексаметилендіамін: його одержання, властивості, використання. Класифікація, склад, будова, фізичні та хімічні властивості білків.	10
12.	Вуглеводи. Ди- і полісахариди. Целюлоза. Будова, знаходження в природі, шляхи хімічної переробки. Нітроцелюлоза, ксантогенат целюлози, ацетилцелюлоза. Використання продуктів хімічної переробки целюлози.	10
13.	Гетероциклічні сполуки. Гетероцикли з двома гетероатомами. Піримідин. Методи одержання та властивості піразолу. Поняття про будову та біологічне значення нуклеїнових кислот.	15

**Самостійна робота студента
(заочна форма навчання, 180 годин)**

ТЕМА 1. Насичені вуглеводні. Ненасичені вуглеводні – 10 год

Окремі представники (метан, етан, пропан, бутан, пентан) та використання парафінів.

Циклоалкани: особливості будови, методи одержання та хімічні властивості.

Якісне й кількісне визначення олефінів. Використання фізико-хімічних методів для встановлення будови олефінів.

Окремі представники олефінів (етилен, пропілен, бутилен, ізобутилен), їх використання та основні шляхи переробки в техніці.

Використання фізико-хімічних методів для встановлення будови ацетиленових вуглеводнів. Окремі представники: ацетилен, вінілацетилен, їх одержання та використання. Спектральні методи дослідження алкінів.

Натуральний і синтетичний каучуки. Окремі представники: бутадієн, ізопрен, їх одержання та використання. Фізико-хімічні методи аналізу дієнових вуглеводнів.

ТЕМА 2. Галогенопохідні вуглеводнів. Спирти – 30 год

Залежність фізичних і хімічних властивостей від будови галогеналканів, природи галогену й радикала. Порівняння властивостей первинних, вторинних і третинних галогенопохідних. Використання галогенопохідних.

Поліхлоровані органічні сполуки – джерело забруднення довкілля.

Галогенопохідні ненасичених вуглеводнів. Класифікація, ізомерія, номенклатура, одержання: високотемпературне галогенування ненасичених вуглеводнів, галогенування ненасичених спиртів, гідрогалогенування ацетилену і його гомологів, дегідрогалогенування дигалогенопохідних насичених вуглеводнів. Властивості: приєднання галогеноводнів, заміщення атома галогену, полімеризація. Залежність хімічних властивостей від положення галогену і подвійного зв'язку. Порівняння властивостей хлористого вінілу, хлористого алілу і хлористого етилу. Індуктивний ефект і ефект спряження. Окремі представники: хлористий вініл, хлористий аліл, хлоропрен, тетрафторетилен, їх одержання та використання. Якісна реакція на галоген.

Ненасичені одноатомні спирти: вініловий, аліловий, пропаргіловий. Їх одержання (гідроліз полівінілацетату, гідроліз хлори-

Приклади тестових завдань

I рівень

1. Вкажіть суфікс, яким за номенклатурою IUPAC позначається наявність альдегідної групи? 1.-ан; 2.-ен; 3.-ол; 4.-аль; 5.-он.
2. Вкажіть речовини, необхідні для добування оцтового альдегіду? 1. Етанол та купрум (II) оксид; 2. Етанол та натрій гідроксид; 3. Етанол та натрій; 4. Етанол та водень; 5. Етанол та гідроген оксид.
3. Вкажіть речовину, за допомогою якої можна визначити формальдегід у розчині? 1. Калій гідроксид; 2. Аргентум оксид; 3. Ферум (II) хлорид; 4. Кумпрум (II) гідроксид; 5. Натрій.
4. Позначте реакції, характерні для альдегідів: 1. Окиснення аргентум оксидом; 2. Зміна забарвлення індикатора; 3. Горіння; 4. Дегідратація; 5. Відновлення; 6. Гідроліз
5. Скільки існує ізомерних карбонільних сполук складу C_4H_8O ? 1. 2. 3. 4. 5.
6. Яка карбонільна сполука утвориться при гідролізі суміші мурашиної та оцтової кислот в присутності ZnO ? 1. Етаналь; 2. Етанол; 3. Пропаналь; 4. Пропанон; 5. Диметилкетон.
7. Скільки структурних ізомерів ароматичних карбонільних сполук відповідає формулі складу C_8H_8O ? 1. 2. 3. 4. 5.
8. Яка з наведених сполук буде легше вступати в реакції нуклеофільного приєднання до карбонільної групи? 1. *n*-Нітробензальдегід; 2. Бензальдегід; 3. *n*-Амінобензальдегід; 4. *o*-Амінобензальдегід; 5. *n*-Гідроксибензальдегід.
9. Які з наведених сполук можуть вступати в окиснювально-відновну реакцію Канніццаро? 1. Мурашиний альдегід; 2. Бензальдегід; 3. Оцтовий альдегід; 4. Пропаналь. 5. Фенілоцтовий альдегід;
10. Які з наведених альдегідів вступають в реакцію бензойнової конденсації? 1. Етаналь; 2. Метаналь; 3. Пропаналь; 4. Бензальдегід; 5. Фенілоцтовий альдегід.

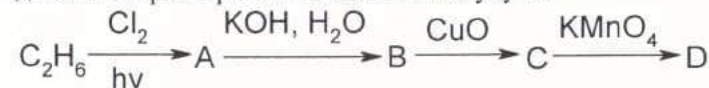
II рівень

1. Яка сполука утвориться при гідратації пропіну в умовах реакції Кучерова? 1. Пропанол; 2. Пропаналь; 3. Пропанон; 4. Пропен; 5. Пропан.
2. Яка карбонільна сполука утвориться при піролізі оцтової та пропіонової кислот у присутності CaO ? 1. 2-Бутанон; 2. Бутаналь; 3. Пропанон; 4. Пропаналь; 5. Етаналь.

3. Що утвориться при взаємодії оцтового альдегіду з HCN ?
1. 2-Гідроксипропанова кислота; 2. Нітрил пропанової кислоти;
3. Нітрил 2-гідроксипропанової кислоти; 4. Нітрил етанової кислоти;
5. Амід 2-гідроксипропанової кислоти.
4. Що утвориться при взаємодії оцтового альдегіду з етилмагнійбромідом? 1. 1-Бутанол; 2. 2-Бутанол; 3. 1-Пропанол; 4. 2-Пропанол; 5. Пропанон.
5. Що утвориться при взаємодії пропаналю з гідроксиламіном? 1. Оксим пропаналю; 2. Нітрил пропанової кислоти; 3. Амід пропанової кислоти; 4. 1-Амінопропан; 5. 2-Амінопропан.
6. Що утвориться при взаємодії бензену і хлорангідриду оцтової кислоти в присутності алюміній хлориду? 1. Бензофенон; 2. Ацетофенон; 3. Бензойна кислота; 4. Хлорангідрид бензойної кислоти; 5. Ацетон.
7. Що утвориться при взаємодії ацетофенону з PCl_5 ?
1. 1,1-Дихлоро-2-фенілетан; 2. 1-Хлоро-2-фенілетан;
3. 2,2-Дихлоро-2-фенілетан; 4. 2-Хлоро-2-фенілетан;
5. Фенілетан.
8. Що утвориться при взаємодії бензальдегіду з оцтовим ангідридом за Перкінім? 1. Бензойна кислота; 2. Фенілоцтова кислота; 3. Фенілоцтовий альдегід; 4. Корична кислота; 5. *n*-Метилбензальдегід.
9. Що утвориться при конденсації двох молекул бензальдегіду в присутності KCN ? 1. Ацетофенон; 2. Бензофенон; 3. Бензойн; 4. Бензиловий спирт; 5. Бензойна кислота.
10. Що утвориться при взаємодії ацетофенону з метилмагнійхлоридом?
1. 2-Гідрокси-2-метил-2-фенілетан;
2. 2-Гідрокси-1-метил-2-фенілетан;
3. 1-Гідрокси-2-метил-2-фенілетан;
4. 2-Гідрокси-2-метил-1-фенілетан;
5. 2-Гідрокси-2-фенілетан.

III рівень

1. Здійсніть перетворення та назвіть сполуку D.

1. Етанол; 2. Етаналь; 3. Етанова кислота; 4. Пропанова кислота; 5. Пропаналь.
2. Здійсніть перетворення та назвіть сполуку E.

Основна література

1. Домбровський А.В., Найдан В.М. Органічна хімія. К.: Вища школа, 1992. – 503 с.
2. Грандберг И.И. Органическая химия. М.: Дрофа, 2001. – 672 с.
3. Тейлор Г. Основы органической химии (для студентов нехимических специальностей). М.: Мир, 1989. – 384 с.
4. Петров А.А., Бальян Х.В., Троценко А.Т. Органическая химия. СПб: Иван Федоров, 2002. – 624 с.
5. Найдан В.М. Органічна хімія. Малий лабораторний практикум. Київ, 1994. – 336 с.
6. Грандберг И.И. Органическая химия. Практические работы и семинарские занятия. М.: Дрофа, 2001. – 350 с.
7. Муляк О.І., Ганущак М.І. Завдання до проведення лабораторних та практичних робіт з органічної хімії. Львів, 2004. – 82 с.

Додаткова література

1. Ластухін Ю.О., Воронов С.А. Органічна хімія. Львів: Центр Європи, 2006. – 864 с.
2. Обушак М.Д., Біла Є.Є. Органічна хімія. Частина 1. Львів: ВЦ ЛНУ ім. І.Франка, 2004. 204 с.; Частина 3. Гетерофункціональні сполуки. Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2011. – 202 с.
3. Гупало О.П. Органічна хімія. К.: ІСДО, 1994. – 384 с.
4. Бобрівник Л.Д., Руденко В.М., Лезенко Г.О. Органічна хімія. К., Ірпінь: Перун, 2002. – 544 с.
5. Перекалин В.В., Зонис С.А. Органическая химия. М.: Просвещение, 1982. – 560 с.
6. Потапов В.М., Татаринчик С.Н. Органическая химия. М.: Химия, 1989. – 448 с.
7. Кост А.Н., Сагитуллин Р.С., Терентьев А.Л. Упражнения и задачи по органической химии. М.: Высш. школа, 1974. – 223 с.
8. Альбицкая В.М., Серкова В.И. Задачи и упражнения по органической химии. М.: Высш. школа, 1983. – 207 с.